

MEMO

Aan: Gemeenteraad

Van: Griffier

Datum: maart 2026

Onderwerp: Proces na de gemeenteraadsverkiezingen 2026

1. Aanleiding en doel

Na de gemeenteraadsverkiezingen start het proces waarin de gemeenteraad het bestuur voor de komende bestuursperiode vormt. In deze periode wordt de verkiezingsuitslag geduid, wordt verkend welke bestuurlijke samenwerking mogelijk is en wordt uiteindelijk een college van burgemeester en wethouders gevormd.

De wet bevat slechts beperkt voorschriften over de wijze waarop de bestuurlijke vorming plaatsvindt. Gemeenten hebben daarom ruimte om het proces op een manier in te richten die past bij de lokale situatie.

Het doel van deze memo is om de raad een overzicht te geven van de mogelijke processtappen na de verkiezingen en van de rollen van betrokkenen in dit proces. De raad kan op basis hiervan afspraken maken over het te volgen proces. Zie ook het boek *Binnenskamers* dat alle lijsttrekkers hebben ontvangen.

De uiteindelijke keuzes over bestuurlijke samenwerking, de vorm van een akkoord en de samenstelling van het college worden doorgaans verkend in de verkenningsfase door een verkenner/informateur. In bijlage 1 een overzicht van mogelijkheden. In bijlage 2 een voorbeeld opdracht aan de verkenner/informateur.

2. Overzicht van het proces

Het proces na de gemeenteraadsverkiezingen kan in hoofdlijnen worden verdeeld in vijf fases:

1. Duiding van de verkiezingsuitslag (*raadsverg. 1 april '26*)
2. Verkenningsfase (*resultaat: raadsverg. 23 april 2026 beoogd*)
3. Formatiefase
4. Vaststelling van een akkoord en benoeming van wethouders (*resultaat: raadsverg. 25 juni 2026 beoogd*)
5. Start van het college en uitwerking van een akkoord in een uitvoeringsprogramma.

Aanbeveling raad 2022-2026:

Raadsleden geven mee dat het informatie- en formatieproces een bepalend startpunt vormt voor de nieuwe raadsperiode en dat de inrichting van dit proces grote invloed heeft op de samenwerking in de jaren daarna. Het is daarom belangrijk dat het proces duidelijk, rustig en zorgvuldig verloopt, met voldoende tijd om informatie op te halen en te delen. Daarbij gaat de voorkeur uit naar een volledig en samenhangend verhaal boven een snel proces met losse eindjes.

Daarnaast geven raadsleden mee om alle partijen bij het proces te betrekken en niemand buiten te sluiten. Het meenemen van alle fracties draagt bij aan een goede start en aan breed draagvlak. Ook wordt benadrukt dat de informatie- en formatiefase niet door elkaar moeten lopen, omdat het gelijktijdig laten verlopen van meerdere processen kan leiden tot onduidelijkheid en vertraging.

Tot slot wijzen raadsleden op het belang van de rol van de informateur. Een toegankelijke en praktisch ingestelde informateur die helder communiceert kan helpen het proces goed te laten verlopen.

Fase 1 Duiding van de verkiezingsuitslag

Doel: opdracht aan de verkenner/informateur. Geplande raadsvergadering: 1 april 2026

Op **1 april 2026** duiden de gekozen volksvertegenwoordigers de verkiezingsuitslag; hoe interpreteren de partijen de uitslag. Dit gebeurt in de openbare raadsvergadering. Dan wordt tevens het proces besproken naar de formatie.

Ter voorbereiding op deze raadsvergadering spreken de lijsttrekkers (samen met nog een vertegenwoordiger per partij) op bijvoorbeeld **26 maart 2026** over de uitgangspunten voor het proces en over de processtappen die hiermee verbonden zijn. Van oudsher neemt de grootste partij op basis van aantal stemmen in de verkiezingsuitslag het initiatief om een voorstel voor de verkenningsfase te doen en voor het voorstellen van een verkenner. De lijsttrekkers en hun secondanten laten zich ondersteunen vanuit de griffie.

Vragen die aan de orde kunnen komen tijdens het gesprek op 26 maart 2026:

1. Welke aandachtspunten en wensen zijn er bij de partijen met het oog op de verkenningsfase.
2. Verwachtingen ten aanzien van de opdracht van de informateur/verkenner. Kan men zich vinden in de voorgestelde informateur/verkenner?
3. Is er nu al bekend welk type bestuursprogramma de voorkeur heeft of *moet dit / wat moet* worden opgehaald in de verkenningsfase door de informateur?

Op basis van dit gesprek stelt de griffie een concept opdracht aan de informateur/verkenner op. Dit document wordt in de raadsvergadering op 1 april 2026 besproken, zodat er duidelijke afspraken op papier staan over het verdere verloop van de formatie.

Algemene uitgangspunten

- De grootste partij neemt het initiatief voor de onderhandelingen voor bestuursvorming.
- Het bestuursvormingsproces vindt plaats met respect voor en vanuit vertrouwen in alle fracties in de gemeenteraad.
- Er worden geen fracties op voorhand uitgesloten in de bestuursvorming.
- Er schuiven maximaal twee vertegenwoordigers per fractie aan bij de gesprekken.

Fase 2 Verkenningsfase

Doel: Raadsbesluit om formatiefase te starten met specifieke fracties. Geplande raadsvergadering voor eindadvies: **23 april 2026**

De verkenner/informateur krijgt een opdracht mee van de raad.

Voor de verkenner/informateur zijn deze documenten beschikbaar als onderligger: informatiedocument gemeente Heerenveen, totaaloverzicht verkiezingsprogramma's, overdrachtsdocument gemeenteraad, eindevaluatie raadsagenda 2022-2026, eindevaluatie hoofdlijnenakkoord 2022-2026, memoranda burgemeester, griffier en gemeentesecretaris.

Algemene uitgangspunten

- De verkenner/informateur spreekt tenminste eenmaal afzonderlijk met twee vertegenwoordigers van iedere fractie over de mogelijkheden die fracties geschikt achten voor het vormen van een akkoord en een stabiele coalitie en een inventarisatie van prioriteiten en

belangrijke thema's, eventuele uitgangspunten en randvoorwaarden voor samenwerking en aandachtspunten ten aanzien van de gewenste bestuursstijl en samenwerking.

- Van elk gesprek wordt een verslag op hoofdlijnen gemaakt dat na verificatie door de gesprekspartners als bijlage in het eindverslag van de verkenner terechtkomt.
- De gesprekken vinden plaats op een externe locatie, onder secretariaat en ondersteuning van de griffie.
- Voor de verkenner/informateur zijn deze documenten beschikbaar als onderligger: informatiedocument gemeente Heerenveen, totaaloverzicht verkiezingsprogramma's, overdrachtsdocument gemeenteraad, eindevaluatie raadsagenda 2022-2026, eindevaluatie hoofdlijnenakkoord 2022-2026, memoranda burgemeester, griffier en gemeentesecretaris.
- De verkenner/informateur spreekt in ieder geval één keer afzonderlijk met de burgemeester, de griffier en de gemeentesecretaris aan de hand van de memoranda met de vraag of er behoefte is aan duiding en of er nog zaken zijn om mee te nemen. Daarbij kunnen de andere documenten die onderligger zijn bij de onderhandelingen betrokken worden.
- De verkenner/informateur houdt de burgemeester gedurende het proces op de hoogte van de voortgang.
- De verkenner/informateur brengt een openbaar, schriftelijk verslag uit van zijn/haar bevindingen. met een analyse voor mogelijke meerderheden op stabiliteit, inhoudelijke overeenkomsten, bestuurlijke verhoudingen en uitvoerbaarheid. Op basis daarvan brengt de verkenner een advies uit voor de formatiefase, inclusief motivatie.
- Daarna volgt een openbare raadsvergadering op 23 april 2026 waarin de verkenner/informateur verslag doet van haar/zijn bevindingen. In deze bijeenkomst zal blijken of er in de gemeenteraad een meerderheid is voor het advies dat de verkenner voor het vervolg heeft voorgesteld.
- Dan is ook duidelijk welk type bestuursprogramma de voorkeur heeft. Wanneer fracties aangeven te willen werken met bijvoorbeeld zowel een raadsakkoord als een hoofdlijnenakkoord, wordt eerst bepaald hoe deze zich tot elkaar verhouden. Op basis daarvan kan eventueel fase 2b worden toegevoegd voor het proces voor een raadsakkoord en fase 3 worden aangepast.

Fase 3 Formatiefase

Doel: vorming van akkoord en college van B&W.

Als het advies van de verkenner steun krijgt van een meerderheid van de gemeenteraad start de formatiefase.

Fracties die deelnemen aan deze fase kunnen een formateur of gespreksleider aanwijzen. Deze begeleidt de onderhandelingen tussen de betrokken partijen.

De formateur laat zich ondersteunen vanuit de ambtelijke organisatie.

Als een onderhandelingsresultaat is bereikt, vindt vaststelling van de uitkomst plaats in de raad.

Is er geen onderhandelingsresultaat, dan vindt een bijeenkomst plaats over de te ondernemen vervolgstappen met de vertegenwoordigers van iedere fractie (terug naar fase 1).

Fase 4 Vaststelling Akkoord en Installatie nieuw college

Doel: Presentatie en vaststelling akkoord en installatie wethouders. Geplande raadsvergadering voor installatie: **25 juni 2026**

Wanneer er overeenstemming is bereikt over een akkoord wordt dit aan de gemeenteraad voorgelegd. De raad bespreekt een akkoord in de raadsvergadering op 25 juni. Fracties brengen een raadsvoorstel in over te benoemen wethouders incl. formatie. Vervolgens vindt de benoeming van wethouders plaats.

Toelichting:

De Grondwet bepaalt dat de gemeenteraad aan het hoofd van de gemeente staat. Het bestuur van de gemeente bestaat daarnaast uit het college van burgemeester en wethouders en de burgemeester. Dit betekent dat het besturen van de gemeente niet alleen door de gemeenteraad gebeurt, maar ook door het dagelijks bestuur: het college en de burgemeester.

Burgemeester en wethouders hebben veel invloed op hoe het beleid in de praktijk uitwerkt voor inwoners. De gemeenteraad bepaalt de kaders en richting van het beleid. Het college zorgt voor de uitvoering. Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor die uitvoering.

Wethouders werken namens de hele gemeenteraad en worden door de raad benoemd, Gemeentewet artikel 35 lid 1. Artikel 10 RvO Gemeenteraad wordt gevolgd, zie bijlage.

Fase 5 Start college van B&W

Na de benoeming van de wethouders start het nieuwe college van burgemeester en wethouders.

De portefeuilles worden verdeeld en de afspraken worden verder uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma.

Rollen burgemeester/griffier/gemeentesecretaris

Rol burgemeester

- De burgemeester wordt door verkenner en formateur geïnformeerd en kan desgewenst gevraagd worden om advies te geven over het te volgen proces. Ook consulteren de formerende fracties de burgemeester over het inhoudelijke programma en de portefeuillevdeling.
- De burgemeester heeft daarnaast zijn wettelijke rol als het gaat om integriteit en het bijbehorende onderzoek naar de kandidaat wethouders.

Rol griffier

De griffier zorgt vanuit de griffie voor praktische en inhoudelijke ondersteuning tijdens het proces van de verkenning. Zij kan hiertoe een of meerdere ambtenaren toewijzen die fungeren als secretaris en adviseurs in het proces.

Rol gemeentesecretaris

- De gemeentesecretaris zorgt vanuit de ambtelijke organisatie voor de praktische en inhoudelijke ondersteuning tijdens het formatieproces. Hij kan hiertoe een of meerdere ambtenaren toewijzen die fungeren als secretaris en adviseurs in het proces.
- De gemeentesecretaris zorgt (samen met de organisatie) desgewenst voor inhoudelijke advisering en verdieping bij bespreking van thema's in de formatie.

Externe deskundigheid

De onderhandelaars kunnen overeenkomen dat er bij opkomende vraagstukken deskundigen worden ingeschakeld, zowel vanuit de ambtelijke organisatie als extern.

Bijlage met Benoemingsprocedure en beëdiging wethouders

Dit staat in het RvO Gemeenteraad:

Artikel 10. Benoemingsprocedure en beëdiging wethouders

1. De voorzitter van de raad stelt een commissie van onderzoek 'Benoembaarheid wethouders' in. Deze commissie verricht onderzoek naar de benoembaarheid van een of meerdere wethouders en adviseert de raad hierover schriftelijk.
2. De commissie bestaat uit de fractievoorzitters van de raad met toevoeging van de voorzitter van de raad. Bij tussentijdse benoeming van (een) wethouder(s) zal in deze commissie geen raadslid zitting hebben die behoort tot de fractie van waaruit de kandidaat wordt voorgedragen.
3. De beperking als genoemd in het vorige lid geldt niet in de situatie waarin de raad na de periodieke gemeenteraadsverkiezingen beslist inzake benoeming van alle wethouders.
4. De kandidaat-wethouder legt de documenten en informatie over die nodig zijn voor de in lid 6 door de commissie te verrichten toetsing. De kandidaat-wethouder onderbouwt daarnaast schriftelijk waarom juist hij/zij geschikt is als dagelijks bestuurder.
5. De burgemeester geeft voor de aanvang van iedere ambtstermijn van een wethouder opdracht tot het uitvoeren van een risicoanalyse integriteit. De burgemeester en kandidaat nemen kennis van de uitkomsten van de risicoanalyse. De uitkomsten van de risicoanalyse worden door de burgemeester met de kandidaat-wethouder besproken. De burgemeester brengt over het eindresultaat daarvan mondeling verslag uit aan de commissie van onderzoek 'Benoembaarheid wethouders'. De risicoanalyse en de eindconclusie zijn niet openbaar.
6. De commissie toetst de van de kandidaat-wethouder ontvangen documenten en informatie aan de hand van in elk geval de volgende voorschriften, documenten en aandachtspunten:
 - a. een Verklaring Omtrent het Gedrag als bedoeld in artikel 28 van de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens ;
 - b. de artikelen 36a, 10 Wet (benoembaarheidsvereisten);
 - c. de artikelen 41b en 12 Wet (nevenfuncties);
 - d. de artikelen 41c, 36b en 46 Wet (onverenigbare functies);
 - e. de gedragscode integriteit burgemeester en wethouders;
 - f. het verslag risicoanalyse integriteit zoals bedoeld in lid 5.
7. De commissie verricht zijn werkzaamheden in een besloten vergadering waarvan geen verslag wordt gemaakt.
8. De kandidaat-wethouder wordt in de gelegenheid gesteld de documenten en aangedragen informatie mondeling toe te lichten ten overstaan van de commissie.
9. Op basis van de beoordeelde informatie formuleert de commissie een schriftelijk, beargumenteerd, advies aan de raad ten aanzien van de benoembaarheid van de voorgedragen

wethouder(s). Als de commissie niet unaniem is in zijn oordeel, wordt hiervan melding gemaakt in het advies.

10. In de raadsvergadering wordt de kandidaatstelling mondeling gemotiveerd door de kandidaat-wethouder.

11. Nadat de wethouder is benoemd en de benoeming heeft aanvaard, legt de wethouder in de raadsvergadering de voorgeschreven eed of verklaring en belofte af.